

Nr 15

Av herr **Andersson, Torsten**, och herr **Johansson, Theodor**, *angående skyndsamt prövning av frågan om familjebidrag till jordbrukare och andra egna företagare.*

Nuvarande familjebidragsförfattningar (SFS nr 1946: 99—101 med senare gjorda ändringar), som trädde i kraft den 1 april 1946 och som är avsedda att kunna tillämpas för alla de skiftande förhållanden, varunder krigsmakten verkar eller kan komma att verka, bygger i stort sett på det krigsfamiljebidragssystem, som tillämpades under större delen av det andra världskriget. Detta system var ett resultat av sociala försvarsberedskapskommitténs arbete för lösning av försörjningsfrågan för de inkallades familjer (SOU 1939: 26).

Värnpliktens innebörd ur ekonomisk synpunkt för den värnpliktige och hans familj kan i stort sett sägas vara, att staten tar den värnpliktiges arbetskraft i anspråk för försvarsändamål. Härav följer att det bör vara en självklar plikt för staten att sörja för den värnpliktiges och familjens underhåll. Det behov av statens ekonomiska bistånd, som i allmänhet uppstår för den värnpliktige och hans familj, är ju en direkt följd av att staten tar den värnpliktiges arbetskraft i anspråk. Frågan efter vilka grunder och på vilket sätt staten skall lämna ekonomiskt bistånd har ansetts kunna lösas enligt tre olika system eller huvudprinciper. Dessa principer är:

- 1) behovs- eller understödsprincipen
- 2) kompensationsprincipen
- 3) löneprincipen.

Behovs- eller understödsprincipen innebär att bidraget bestäms med hänsyn allenast till arten och omfattningen av den försörjningsskyldighet, som åvilar den värnpliktige gentemot dennes anhöriga, och att bidrag utgår endast då verkligt behov därav prövas föreligga. Man tar alltså bl. a. hänsyn till de olika slags inkomster, som kan föreligga i familjen.

Kompensationsprincipen innebär att den värnpliktige utan behovsprövning tillförsäkras full kompensation för den under militärtjänstgöringen förlorade civila inkomsten (inkomstbortfallet). Någon rubbning av den värnpliktiges ekonomi till följd av militärtjänstgöring inträder alltså icke. Teoretiskt sett innebär detta bidragssystem en enkel lösning av frågan om den värnpliktiges försörjningsskyldighet och även en lösning av hans övriga ekonomiska förpliktelser.

Löneprincipen innebär att den värnpliktige erhåller ett vederlag för det

för staten och samhället nödvändiga och betydelsefulla arbete, som den värnpliktige utför. Lönen bestämmes alltså oavsett storleken av den värnpliktiges försörjningsskyldighet eller civila inkomstbortfall.

Vårt nuvarande familjebidragssystem bygger teoretiskt sett närmast på en kompromiss mellan understöds- och löneprinciperna. Tyngst väger emellertid understödsprincipen, som kommit till uttryck i behovsprövningen av familjebidragen.

Behovsprövningen är antingen fri eller normerad. Den normerade behovsprövningen tillämpas i fråga om familjepenning och bostadsbidrag för den värnpliktiges familj i trängre mening och innebär, att, beräknat för månad, familjepenningens maximibelopp och bostadskostnaden sammanräknas, varefter från denna summa avdrag efter vissa regler göres för inkomster, som föreligger i familjen. I fråga om den värnpliktiges under militärtjänstgöringen bibehållna civila avlöning gäller att ett belopp motsvarande en fjärdedel av avlöningen före inkallelsen är avdragsfritt medan återstoden helt avdrages. Har hustrun arbetsinkomst är en fjärdedel av denna avdragsfri — dock alltid minst 200 kronor för månad — medan återstoden avdrages med hälften. Regler är vidare givna beträffande inkomst av kapital — här avses banktillgodohavanden, aktier, obligationer o. d. — minderåriga barns arbetsinkomst samt inkomster i övrigt, dvs. inkomst av näring eller rörelse. I fråga om barns arbetsinkomst samt inkomst av näring eller rörelse har i författningarna föreskrivits att hänsyn till dylika inkomster skall tagas enligt av tillsynsmyndigheten — försvarets socialbyrå — meddelade anvisningar. Beträffande närings- eller rörelseinkomst innebär dessa anvisningar i huvudsak, att en värnpliktig, som är närings- eller rörelseidkare, av överskott av avkastningen (som — för att ett månadsresultat skall erhållas — ofta måste beräknas genom utnyttjande av tolfte delen av företagets avkastning sistförflutna kalenderår; detta gäller särskilt i fråga om jordbrukare) från näringen eller rörelsen — sedan eventuell ersättare avlönats — må avdragsfritt behålla ett belopp av 100 kronor för månad. Avkastning utöver 100 kronor för månad skall i sin helhet påverka familjebidraget. Dock må nämnda avdragsfria belopp höjas, därest familjemedlemmarna fyller ett arbetskraftsbehov, som uppstått i företaget på grund av företagarens inkallelse och som eljest måst tillgodoses genom anställande av avlönad arbetskraft. I allmänhet är det numera likgiltigt om familjebidrag till en värnpliktig jordbrukare eller annan egen företagare — särskilt gäller detta om den värnpliktige har försörjningsplikt — provas skola utgå i form av familjepenning och bostadsbidrag eller i form av näringsbidrag.

Behovsprövningen vållar stor orättvisa bland de värnpliktiga tillhörande skilda yrkesgrupper. Jordbrukare blir sålunda ofta sämre ställda i familje-

bidragshänseende än andra yrkesgrupper. Utformningen av de nu gällande familjebidragsförfattningarna och den praxis beträffande tillämpningen av dessa författningar, som utbildat sig i de olika kommunerna och länen, medför vidare att bidrag fastställs olika i skilda delar av landet även då det gäller näringsidkare inbördes. Det måste därför vara ett starkt önskemål att snarast genom ändrade bestämmelser i möjligaste mån reducera dessa variationer i de bidrag, som beviljas de värnpliktiga.

Med stöd av erhållet bemyndigande tillkallade chefen för försvarsdepartementet den 3 december 1954 fyra personer att verkställa utredning rörande ekonomiska och sociala förmåner till värnpliktiga m. m. I direktiven för de sakkunniga — 1954 års värnpliktsavlöningsutredning — anfördes bland annat, att en allmän översyn av de nuvarande familjebidragsbestämmelserna med hänsyn till deras ändamålsenlighet under fred och beredskaps-tillstånd borde verkställas. Härvid borde erfarenheterna från de senare årens repetitionsövningar beaktas. Bland de frågor som utredningen i ifrågavarande avseende borde uppmärksamma nämndes lämpligheten av den s. k. normerade behovsprövningen av familjepenningen. Det framhölls i utredningsdirektiven att denna fråga aktualiserats i motioner vid 1954 års riksdag. Vidare anfördes i direktiven att utredningsmännen borde eftersträva största möjliga förenkling av familjebidragsbestämmelserna. I den mån så befanns lämpligt, borde de sakkunniga successivt framlägga de förslag till vilka utredningen kunde föranleda. Något förslag rörande ändrade familjebidragsbestämmelser har emellertid ännu icke framlagts av utredningen.

I årets statsverksproposition har avsevärda belopp äskats till försvaret bl. a. för anskaffning av materiel. Lika viktigt som det är att tillföra krigsmakten ändamålsenlig och högvärdig materiel, lika angeläget är det att de värnpliktiga kommer i åtnjutande av skäliga och rättvist avvägda ekonomiska förmåner under tjänstgöringen. Man bör söka skapa garantier för att de avsevärda belopp, som lägges ned på försvaret, kommer till så effektiv användning som möjligt. En förutsättning härför är, att de värnpliktigas och deras familjers berättigade krav på stöd för familjen och ersättning för förlorad inkomst av den civila sysselsättningen tillgodoses.

Eftersom repetitionsövningarna, vilka av ekonomiska skäl ansetts böra inställas under innevarande budgetår, i enlighet med statsmakternas uttalanden nu bör återupptagas i full utsträckning nästa budgetår, är det synnerligen angeläget, att översynen av familjebidragssystemet snarast verkställs och slutföres. Härför talar även den skärpning av det utrikespolitiska läget, som under den senaste tiden ägt rum. Då jordbrukare och andra egna företagare, såsom ovan anförts, enligt gällande familjebidragsbestämmelser ofta blir sämre ställda än andra yrkesgrupper, är det sär-

skilt angeläget, att denna fråga snarast bringas till en tillfredsställande lösning. Lämpligast bör detta ske genom att under den pågående värnplikts-avlöningsutredningen frågan om familjebidrag till jordbrukare och andra företagare utbrytes och skyndsamt prövas. Ett delbetänkande bör då kunna framläggas i så god tid, att förslag till frågans lösning kan föreläggas redan innevarande års höstriksdag.

Med anledning av vad som ovan anförts får vi hemställa,
att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om så skyndsamt prövning av frågan om familjebidrag till jordbrukare och andra egna företagare, att förslag kan föreläggas 1957 års höstriksdag.

Stockholm den 16 januari 1957

Torsten Andersson

Theodor Johansson
